

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

VII. De Iudicibus Conservatoribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

ARTICULUS VII.
De Judicibus Conser-
vatoribus.

SUMMARIUM.

95. *Hi sunt iudices delegati à solo Papa,*
96. *Ex personis specialibus qualitatibus præditis,*
97. *Deputati ad aliquos defendendos ab injuriis ac violentiis:*
98. *Non quibusvis, sed notoriis duntaxat.*
99. *In non notoriis,*
100. *Et debitorum solutionibus Conservatores se non intromittunt.*
101. *Cum injuria notorietas dubia est, super ea interrogant reum,*
102. *Et recipiunt alias probationes.*
103. *Cum notorietas explorata est, contra reum,*
104. *Habitâ tamen ratione dignitatis Pontificalis,*
105. *Et jurisdictione justò latius non porrectâ,*
106. *Per seipso, non per alios procedunt.*
107. *Differentia inter delegatos alios & Conservatores,*
108. *Amplitudo potestatis Conservatorum Religionum Mendicantium,*
109. *A S. Synodo Tridentina intacta,*
110. *Multum tamen diminuta Constitutione Gregorii XV.*

95. **D**Elegatis iudicibus adnumerantur Conservatores; de quibus agitur, *c. 1. c. Quia Pontificali 2. & c. fin. in 6.* quodd, sicut delegatorum, *c. Relatum 19. c. Gratam 20. c. Licet 30. hic & l. Et qui*

6. ff. de Jurisdic. sic & Conservatorum officium quoad negotia nondum capta constitutis morte expiret, c. fin. c. 6. Officium, ubi Glossa V. Quorumcumque Molina Tract. 5. de I. & I. disp. 29. n. 6. & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 201. in fine.

Est autem Conservator iudex à Petro deputatus, ad defendendos aliquos ab injuriis & violentiis manifestis absque iudiciali causâ cognitione, *c. 1. c. 6. c. pr. A Papa*, inquam, non à Prælatiis eò inferioribus sedisque Apollolice, etiam à Latere, legatis, *pr. c. fin. Imperiali iure Conservator loci à solo Principe seculari supremo constituitur, Novell. 8. cap. 4. & 13. & Novell. 14. Rubr. & cap. 1.* propter amplitudinem potestatis, quæ in officio suo impedit à nemine Papâ inferiore; & ad omnes quoscunque, ipsius executionem impediendos, procedere potest, *Syretus Conservator n. 2. Azor p. 2. in fine. l. 6. cap. 34. q. 6. & cit. Molina n. 1.* Et qua causa

Conservatores constitui non possunt, nisi Episcopi hisque superiores prælati, Abbates, & dignitates vel personatus obtinentes in Ecclesiis Cathedralibus vel Collegiatis, *c. fin. c. 1. c. 2.* ut communi Jure spectatò ad Conservatoris officium non admittantur Ecclesiarum Cathedralium canonici & Vicarii etiam generalis; quòd strictè dictum non obtineant in Ecclesiis illis perpetuam dignitatem in Ecclesiis illis non obtineant: neque etiam Priores conventuales & Superiores Mendicantium locales alii, ex declaratione S. Congreg. Card. negotiis Regular. præposita die 6. Octob. 1617. apud Barbolam de Offic. & potest. Episc. alleg. 106. à n. 8. Illi etiam, qui ad officium hoc admittuntur, esse debent in altero Jurium Graduatii: aut, si tales non sint, ejusmodi gradum insignem censulorem, partibus non inspectam

speciem assumere, vigore *Constitutionis* Leonis X, quæ incipit *Regimini edita* 4. Nonas Maij 1515. cujus §. 9. memoratus Papa *Judices*, inquit & *Conservatores à sede Apostolica deputati, si in alio Jurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus vel istarum altera requisiti, assumere & secundum ejus relationem judicare teneantur*, ut refert, & *Assessoris Jurium periti*, Episcopo Theologo sedis Apostolicæ ad causam Matrimoniam delegato dati, exemplò ostendit *cir. Barbosa n. 15.*

97. Porro *Conservatorum*, Jure præscriptis qualitatibus præditorum, officium & potestas competit adversus quoscunque injustâ rerum invasione ablacione, infractione privilegiorum, aliisque injuriis aut violentiis manifestis damnificantes ac lædentes eos, quorum à Papa defensio eis est commissa, *Glossa in c. 1. cit. V. Conservatores*. Neque solùm adversus eos, à quibus istis ejusmodi damnum aut læsio est illata actû, sed adversus eos quoque, à quibus ea paratur & inferenda prævidetur; cùm defensione æquè, imò magis propriè inferendis, quàm actû jam illatis injuriis ac violentiis occurratur, *Glossa in c. cit. V. Defendere Franc. ibid. n. 7. cit. Sylvester n. 3. d. 4. & Barbosa*

98. n. 34. *Manifestis*, inquam, hoc est, notoriis Facti aut Juris notorietate; ut factum, quò damnum aut læsio illata est, ullâ probabili tergiversatione celari, vel exculatione ab injustitia defendi non possit; atque idcirco cesset omne dubium, exposcens cognitionem discussionemque judicalem, *cir. Glossa & in c. 1. cit. Anchoran. n. 5. Franc. n. 7. Molina n. 2. & Barbosa n. 18.*

99. Quare, si ita manifestum ac notorium non sit, aliquem fecisse id, quod cedit in injuriam ac læsionem eorum, qui-

bus *Conservator* à Papa datus est: vel, si factum quidem notorium, non tamen notoriè conjunctum sit cum injuria; quòd id non factum vel non injuriosum esse, cum probabilitate defendi queat, in eare se intromittere, de eaque cognoscere nequit *Conservator*, sed ejus cognitionem judicalem Ordinariis judicibus relinquere debet, adeò; ut, super non manifestis & judicalem cognitionem exposcentibus injuriis ac violentiis se intromittentis, *Conservatoris acta sint invalida, cir. c. fin. §. fin. Vantius de Nullit. ex def. jurisdicti. Ord. n. 167.* ipse verò incidat in poenam suspensionis ab Officio per annum, *c. cit. §. Vices in fine*. Ratio est; quia *Conservatoris* jurisdictio & potestas non competit super injuriis ac violentiis simpliciter: sed super qualificatis seu notoriis, *cir. c. 1. & c. fin. pr.* quando autem jurisdictio restricta est ad certam qualitatem, de ista constare necesse est, ut illa exercentur, *Bartol. in l. Multum 21. ff. de Condit. & demonstr. n. 2. & §. duo Barbofa, Petrus in l. Si quis ex aliena §. ff. de Judiciis n. 148. & Augustin. alleg. cit. n. 18.*

Dubium est, an *Conservator* pro-
cedere valeat adversus debitorem, solutionem non exhibentem iis, quorum illi defensio à Papa est commissa. Quod cum *Guidone Pap. decif. 18. n. ult. affirmat Rodriguez Tom. 1. Regular. q. 65. art. 12.* eâ ductus ratione; quòd debiti solutionem, cùm posset, non exhibens injuriam inferat creditori; cùm generaliter omne, quod non jure fit, iniuria dicatur, *pr. Jusit. & l. 1. pr. ff. de Injuriis*: debita autem solutionis retentionem, quòd eâ creditoris jus lædatur, non jure fieri extra omne dubium sit: negat contra communis sententia DD. quos sequuntur *Gutierrez Lib. 3. Practic. q. 9. art. 8. & Barbofa alleg. cit. n. 41. fo-*

fidiori nixi fundamentò ; quòd Conservator jurisdictionem suam adversus iniurias & violentias non quascunque, sed manifestas duntaxat seu notorias & cognitionem iudiciale non exposcentes, valeat explicare, *c. 1. & c. fm. cit. pr.* processus autem adversus huiusmodi debitorem civilem iudicalem exigat cognitionem. Sed, ut ratio hæc omnino præponderet, & conservatoris jurisdictioni solutionis retentionem non subiectam evincat, quando debitor adversus creditorem, debiti infictione aliave exceptione eius petitionem excludendò se tuetur: casu tamen, quò liquidi & agniti debiti solutionem, cum deberet & sine notabili incommodo posset, exhibere malitiosè renuit, conservatoriâ auctoritate compelli verisimiliùs etiam ipse potest; quòd eius in creditorem iniuria omnino manifesta, atque idcirco locus sit dispositioni *pr. cit.*

101. Quodsi iniuriæ ac violentiæ notorietas non explorata, sed dubia appareat, Conservator de eâ summarie cognoscere; & reum, à quo illata est, citatum super ea interrogare, in eumque, iniuriam istiusque notorietatè sine tergiversatione vel excusatione confessum, procedere potest; quòd ipsâ eius confessione Juris notorietas inducatur, *c. Vestra 7. de Cohabit. cleric.* junctâ Glosâ *V. Notorium & c. fm. ibid.* Maranta *de Ordin. judic. p. 6. de Confess. n. 21.* & Farinac. *Prax Criminal. q. 21. n. 31.* Eòdem modò procedere adversus reum potest, si facti naturâ suâ iniuriôsè notorietatem confessus pro excusatione, à se id iure factum allegat, & hujus allegationis verisimilem non afferat probationem, *citt.* Glosâ *V. Conservatores* Farinac. *n. 50.* & Barbosa *n. 21.* quòd, cum notorie delinquentes excusationes fere semper allegent, Glosâ *in c. Bona 23. V. Recepit.*

de Elect. arg. Nouell. 23. cap. 1. §. 1. vanum foret officium Conservatoris, si quando iniuria manifesta & notoria est, procedere non valeret contra reum, pro excusatione sua verisimilia non allegantem, *citt.* Anchoran. *n. 5.* Franc. *n. 1.* & Sylvester *V. cit. n. 3. d. 3.*

Si reus super iniuria notorietatè interrogatus taceat, aut istam neget, super ea probationes, v.g. testium depositiones recipere Conservator potest ad findendam suam jurisdictionem; cum enim Conservatoris jurisdictione & potestate contra violentias & iniurias manifestas seu notorias non porrigatur, *citt. c. 1. & c. fm. pr.* ut adversus malefici auctores procedere valeat, necesse est, ut iniuriæ violentiæque notorietas sit explorata itaque jurisdictionem suam in personam à qua vis & iniuria, illata est, se extendere, vel causam ad iudicem Ordinarium remittendam eive relinquendam constet, *citt.* Molina *n. 2.* & Barbosa *n. 20.*

Neque, ut primò occurru videtur potest, huic inquisitioni & probationum receptioni adversari; quòd iudicialis cognitio Conservatoribus antè fuerit denegata; quia his ea denegata solum est, quoad ipsum damnum & iniuriam, sine casu, quò an iis, quibus Conservator datus est, damnum vi aut iniuria fuerit illatum, testium aliarumve probationum receptione investigatur: non notum quoad earum notorietatem, sive quòd an violentia & iniustitia læsionis aliquâ tergiversatione celari vel excusatione declinari valeat, aut secus, indagatur; cum enim Conservatoris iurisdictione ad iniurias & violentias solum manifestas restricta sit, in earum notorietatem inquirere potest, ut intelligat, an illa adversus delinquentem earum auctorem valeat explicari; quia ei, cui commissa jurisdictione

jurisdictione est, commissis in consequentiam censentur ea, sine quibus illa non potest explicari, *e. Præerea 5. § 1. Cui jurisdictione 2. ff. de Jurisdic. civ. Anchoran. n. 5. Molina n. 2. & Barbosa n. 20.*

103. Quando autem injuriæ aut violentiæ illatæ vel inferendæ notorietas explorata est, ejus authorem citare, eumque ad damni injustè illati reparationem & condignam satisfactionem exhibendam; aut, si injuria actu nondum illata, notoriè tamen parata & inferenda est, ad eam intermittendam per censuras Ecclesiasticas aliâque Juris remedia, invocato etiam, si opus fuerit, secularis brachii auxilio, compellere potest, *Glossa in c. 1. cit. V. Defendere Sylvester n. 3. d. 4. & Barbosa n. 38.*

104. Cavendum tamen Conservatoribus est; ne in officii sui executione modum excedant: & non solum, cum injuriæ ac violentiæ notoriæ non sunt, se non intromittant: sed insuper Imprimis, quando contra Episcopos, justis ipsorum mandatis non parentes aut jurisdictionis usum malitiosè impediētes, procedendum est, propter dignitatis & officii Pontificalis reverentiam debitâ, & *e. Quia Pontificali cit.* præscriptâ moderatione utantur, *Ita, quod eis primò ingressus ipsius Ecclesiæ vel Sacerdotalis interdicitur officium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggraventur censura Ecclesiastica contra eos* (proferendò sententiam excommunicationis vel etiam interdicti in terras eorum, *e. Sanè 11. Franc. in c. Quia cit. n. 4. & Barbosa n. 12.*) Nisi forte aliter fieri, id est, sententiam excommunicationis statim proferri, *suaserit nimia contumacia proferri vitæ sive culpa.* Deinde; ne de causis, ad quas jurisdictione ipsi concessa est, extra civitatem vel dioccesim, in qua deputati sunt, etiam de consensu partium

cognoscant, *e. fin. cit. §. Conservatores* Neque refert; quod de expresso istarum consensu id permixtum sit delegatis, *e. Statutum 11. §. Cum verò de Rescript. in 6.* quia de his id Jure expressum est:

non etiam de Conservatoribus, ad quos tanquam magis odiosos & contra §. *Conservatores cit.* textum arguere non licet, *Glossa in §. cit. V. Presumant & ibi Vivianus in fine.* Præerea neminem ad judicium trahere possunt ultra unam diocesis, in qua Conservatores sunt deputati, §. *cit.* sicut de iudicibus delegatis statutum est §. *Cum autem cit.* Demum, vices suas alteri committere & causam totam vel eius partem aut articulum aliquem (citatione & Sententiæ prolata denuntiatione duntaxat exceptis) subdelegandò, in alterum transferre non possunt; nisi hoc ipsis expressè sit concessum, *e. fin. cit. §. Vices: licet hoc permixtum sit summi Principis delegatis, e. Pastoralis 28. pr. hie c. Cum causa 62. de Appellat. § 1. A iudice 5. C. de Judicis.* Ratio subdelegationis Conservatori inhibita est vel; quod eius industria electa videatur, ut locus sit *e. Is cui 12. in 6.* vel; ut jurisdictioni Ordinariæ minus præjudicetur, *Glossa in c. fin. cit. V. Nulli & Barbosa alleg. cit. n. 48.*

Ex dictis perpicuum est; quòd, licet Conservatores à Papa dati iudices delegati sint: & ex justa causa istorum instar tanquam suspecti recusari, *Franc. in c. 1. cit. n. 5. & ibi Dominic. n. 23.* ab eis que rationabili causâ expressâ ad eandem Apostolicam appellari valeat, *Glossa in can. fin. V. Manifesta 3. q. 5. & in c. Romana 3. V. Mandetur de Appell. in 6.* quacumque rationabili causâ expressâ, recusationem & appellationem etiam in notorii admittunt, *Gomez Tom. 3. Var. cap. 1. n. 48. Covarruv. Practic. cap.*

23. n. 5. §. *Secunda* & Farinac. cit. q. 21. à n. 118. & à n. 130. inter ceteros tamen Delegatos & Conservatores Apostolicos notabiles differentia intercedunt;

107. Primò enim eiusmodi delegatus quilibet Ecclesiæ Cathedralis canonicus, c. *Statutum* cit. pr. Conservator autem esse nequit, nisi in vera dignitate constitutus, vel personatum in eiusmodi vel Collegiata Ecclesia obtinens, pr. c. *fin. cit.* Secundò, in diversis causis duo delegati: non etiam Conservatores esse possunt, pr. cit. iuncta Glossa *V. Conservator*. Tertiò, eòdem recusandi iure, delegati: non etiam Conservatores esse possunt, pr. cit. iuncta Glossa *V. Conservator*. Tertiò, eòdem recusandi iure salvò ad causam suam delegatum quis impetrare potest subditum suum, qui eius (Regia dignitate non præfulgentis) esse nequit Conservator, c. *cit. §. Nec aliquis*. Quartò, causam sibi commissam subdelegandò in alterum transferre valet à Papa aliòve Principe supremo delegatus, c. *Pastoralis* cit. pr. c. *Cum causa* cit. & l. *A iudice* §. *citt.* non etiam Conservator, §. *Vices* cit. Quintò pœnæ, in Conservatorem, in iniuriis non manifestis ac notoriis se intromittentem, §. *cit.* constituta, non afficiunt alium delegatum, potestatis suæ limites transgredientem, Glossa in §. *cit. V. Suspensi* cit. Azor cap. 34. q. 5. & Barbosa n. 6.

108. Non magis ab aliis sedis Apostolicæ delegatis ab eadem deputati Conservatores, quàm ab istis, in hæcenus declarata communis Juris forma datis, differunt Conservatores, quos, specialium indulgentiarum aut communicationis privilegiorum aliis concessorum vigore, sibi eligere valent quidam Ordines Religiosi; primò enim à Religiosis Ordinibus Mendicantium, præter personas, c. *fin. cit.* pr. relatas, in Conservatores suos eligi possunt Metropolitanarum & Cathedralium Ecclesiarum Canonici atque Archi-

& Episcoporum Vicarii in spiritualibus generales sive Officiales, ut ipsorum prærogativa & privilegia adversus personas communitates & Collegia quæcunque, etiam tamquam iudices Ordinarii, tueantur & conservent, ex *Constitutione* Pii V. in favorem Societatis JESU edita & confirmata per Gregorium XIII. *Constitutio* quæ incipit *Equum* edita 8. Calend. Junii 1572. Cuiusmodi sive iudices Ordinarii, potestatis amplitudinem ac perpetuitatem, etiam reputantur Conservatores Academicarum Salmantinæ in Hispania & in Lusitania Conimbricensis atque Burgenfis, cit. Molina n. 7. & Alphonsus Escobar de *Pontif. & Reg. jurisdict.* cap. 19. n. 5. quod tamen de Salmantina negat, eiusque Conservatorem delegatum iudicem esse, ostendit Mendo de *Jur. Academ. lib. 1. n. 515*.

Secundò, eorundem Mendicantium Conservatores in causis illorum, tam civilibus quàm criminalibus & mixtis, sive ii actores sive rei sint: nec solum in manifestis ac notoriis; ut c. 1. & §. *fin. cit. pr.* sed in non manifestis quoque in judicalem cognitionem expolentibus summarie & sine strepitu ac figura iudicii procedere valent, ex *Constitutio* Gregorii XIII. cit.

Tertiò, ab iisdem assumpti Conservatores, contra §. *Vices* cit. dispositionem, subdelegandò vices suas non committere, itaque Subconservatores dare permittuntur, *Constitutio* cit. ut tamen ab huiusmodi Subconservatore causam ei commissam totam avocare valet Conservator; dummodo id faciat priusquam ille jurisdictione in se translatam, ut per citationem caperit, c. *Quamvis* 6. iuncta Glossa *V. Illi fuerit* de *Offi. deleg. in 6.* ut de delegato Apostolico supra dictum est n. 77.

Quartò, ab iisdem electi Conservatores

variores, contra §. *Ne aliquis* cit. textum, personas existentes extra civitatem vel diocesim, in qua pro Regularium tuitione deputati sunt, ad iudicium suum trahere valent: dummodo eas non trahant ultra duas dietas, *Constit. cit.*

Quintò, eorundem Mendicantium Conservatores, tam quoad presentia & jam capta, quam quoad nondum capta & futura negotia perpetuam habent potestatem & jurisdictionem; ut contra, quam c. *fin.* §. *Officium* cit. Statutum est, concedentis morte eorum iudicium, etiam quoad non capta negotia, non expiret, *Constit. cit.*

109. Cum speciali hoc Conservatorum, à Mendicantium Ordinibus assumptorum, iure non satis convenit: ei tamen nihil

officit decretum Concilii Tridentini *Sess. 14. cap. 5. de Res.* cum; quia Gregorii Constitutio decretò illò Synodali posterior est: tum verò; quia istò Conservatores & literas Conservatorias Universitatum & Regularium non comprehendit, disertè habetur *cap. 5. cit. in fine.*

Postea tamen Gregorianæ illi alia **IIO.** rùmque, in Regularium favorem antè editarum, Constitutionum Apostolicarum dispositioni speciali multum derogatum est à Gregorio XV. *Constitut.* quæ incipit *Santissimus 20. Septemb. 1621. publicatâ,* cujus tenorem refert Barbosa *alleg. cit. n. 55.* eaque proditi, hodièque observandi Juris Conservatorum latam explicationem dat Pellizar. *Manual. Regular. cap. 8. à n. 81.*

TITVLVS XXX.

De Officio Legati.

SUMMARIUM.

1. Legati Apostolici quidam Iudices,
2. Alii non - Iudices sunt.
3. Iudices vel à Latere,
4. Vel Nati,
5. Vel Missi, simpliciter vel cum potestate Legati à Latere:
6. Et omnes tres Provinciarum suarum Ordinarii sunt.
7. Inter eos eminent Legati à Latere:
8. Qui jurisdictionem habent in Exemptos:
9. Absolvunt à Canonis,
10. Et aliis excommunicationibus reservatis:

11. Cum Ordinariis concurrunt in collatione beneficiorum,
12. Nisi ista ad Ordinarios devoluta ab exemptis,
13. Electiva, Juris patronatus laicalis ex fundatione,
14. Vel litigiosa sint.
15. Monocularia conferunt perinde, ut alia:
16. Licet in provincia sua non existant.
17. Non tamen conferunt extranea, licet collatio ad Provinciales:
18. Provincialia conferunt, licet collatio ad extraneos spectet.
19. Legatis non currit tempus ad conferendum:

Ll ll ; 20. Et ser.